

Laat liever ons Gereformeerde volk aan dien laster niet het oor leenen.

Als de laster ziet, dat hij geen gehoor krijgt, verstomt hij vanzelf.

HEPP.

MUZIKALE KRONIEK.

XVII.

Le Roi David te 's-Gravenhage.

Met een zekere nieuwsgierigheid ging ik naar het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te 's-Gravenhage om in deze mij zoo welbekende zaal, die me zooveel schoone herinneringen bood, door „Excelsior”, dat ik daar ook zoo menigmaal met genot had beluisterd, de uitvoering van „Le Roi David” van Honegger, dat ik in de vorige Kroniek reeds behandelde, bij te wonen. Zou ik een volle zaal vinden, of zou de uitvoering van verleden jaar de menschen hebben afgeschrikt om wederom deze muziek te hooren? Wanneer ge het Weihnachts-oratorium van Bach geeft — om een voorbeeld te noemen — kunt ge wel zeker ervan zijn, dat de menschen de zaal zullen vullen. Dat heeft zulk een reputatie door de eeuwen heen zich verworven, dat ge voor gemis aan belangstelling niet behoeft te vreezen. Doch wanneer ge met een nieuw werk van dezen tijd komt, dat ten volle het stempel van het ongewone draagt, zal dan na een eerste auditie er animo genoeg zijn om het wederom te komen beluisteren of zal in geringer opkomst een zekere vrees zich openbaren, dat deze avond niet zal voldoen en daarom beter verzuimd wordt?

Het bleek me echter al spoedig, dat dit laatste niet het geval was. Zeker, het had nog voller kunnen zijn. Maar ik ken Den Haag en weet, dat deze opkomst uiterst bevredigend mag heeten, zoodat de conclusie, die ik bij den aanblik der zaal trok, al dadelijk was: „Le Roi David” heeft verleden jaar genoegzame bevestiging gewekt om een nieuwe uitvoering te rechtvaardigen; het heeft zoo voldaan, dat velen het gaarne nog weer eens willen hooren.

Als argument hiertegen moet ge niet aanvoeren, dat toch ook dienzelfden avond het Weihnachts-oratorium van Bach werd gegeven. Want dat kwam pas na de pauze, terwijl het zeer werd besnoeid. Slechts deel I—III van de zes werden nu gezongen, en daarvan vervielen dan „ter verkorting van het tweede deel van het programma” nog weer tal van nummers. Ik heb nog no 1—5 kunnen hooren, en toen moest ik vertrekken. Een Tantalus-kwelling als die fraaie muziek weer zoo heerlijk frisch onder Schoonderbeek's voortreffelijke leiding wordt gezongen en gespeeld. Maar in elk geval blijkt toch wel, dat Bach hier niet meer was dan een toegift en dat de menschen kwamen voor Honegger; in de pauze hoorde ik dan ook heel wat

goeds over den indruk, dien dit nieuwe werk op velen had gemaakt. Kortom: het lijdt geen twijfel, of deze proef is alleszins geslaagd en wanneer andere oorzaken, die ik nu maar niet noemen zal, geen belemmering brengen, verwacht ik, dat „Le Roi David” door onderscheidene onzer vereenigingen, die op dat gebied werken, op haar repertoire zal worden geplaatst.

Ik zelf zou zonder bedenken daar vóór stemmen, want ik heb inderdaad ook veel ervan genoten, reeds bij eerste hooren.

Men moet natuurlijk aanvankelijk wat er aan wenen. Zelfs bij nauwgezet doorwerken van het piano-uitreksel hebt ge althans van een compositie als deze slechts een zeer flauwen indruk gekregen. En hoort ge het dan, welnu, dan is er heel wat in, dat anders klinkt dan hetgeen ge gewoon zijt en liefhebt. En ook al zegt de muziekgeschiedenis u, dat b.v. Beethoven's symphonieën, die thans gemeen goed zijn en ieders bewondering hebben, aanvankelijk door hun tijdgenooten voor vreemd en weinig schoon werden gehouden, zoodat voorzichtigheid ten opzichte van het nieuwe altoos raadzaam is — ge moet toch iets in u overwinnen om uw volle aandacht aan zulk een modern werk te schenken. Ik heb dat zelf ondervonden met Mahler's symphonieën, en weet me nog goed te herinneren, hoe vreemd dat werk me aandeed toen ik het (onder Mengelberg) voor het eerst hoorde. Wel is waar was er dadelijk iets onzegbaars in, dat je greep en nooit weer losliet, maar het was toch vreemd en menigmaal niet gemakkelijk te hooren. Het is aan het volhardingsvermogen van Mengelberg te danken, dat we Mahler zijn gaan begrijpen en bewonderen.

Dat het met Honegger zoo zal gaan als met Mahler, geloof ik niet. Maar dat zijn werk bij geregeld uitvoeren zeker ons publiek zal winnen — daarvan houd ik me overtuigd; daarvan heb ik het eerste bewijs nu gezien en zelf ervaren; en daarvan zal dan aan Schoonderbeek de eer toekomen, die zich zoozeer heeft beijverd om deze nieuwe muziek ingang te doen vinden.

Heel wat ongewoons is erin. Reeds bleek u dat uit de vorige Kroniek. Nu ik het gehoord heb, wil ik nog enkele voorbeelden noemen.

Het trok vooreerst thans mijn aandacht, dat de componist zich geheel heeft vrij gehouden van de gedachte, dat de woorden van David gezongen moet worden door één persoon, een bas of tenor. Dan weer eens wijst hij aan de alt, dan weer aan den tenor, dan weer aan de sopraan deze partij toe; en ook wel (zooals ik in de vorige Kroniek reeds zeide) laat hij het koor de woorden van den koning zingen. Hij heeft dus volkomen gebroken met den oratoriumregel, die op zichzelf genomen zeker alleszins rationeel is, maar thans toch ook weer niet onfeilbaar bleek. Een eerste hooren geeft natuurlijk lang

niet dat inzicht, waaraan men behoefte gevoelt, maar ik moet zeggen, dat deze opvatting me geen oogenblik heeft gehinderd. Omdat het karakter of, juister, de gedachte van hetgeen gezongen wordt, zuiver is uitgedrukt en op deze wijze uitnemend wordt vertolkt, gevoelt ge: het kan toch ook anders dan we het gewoon zijn. Als het bekoorlijke van den herder in No 2 wordt bezongen, schildert een donkere altstem dit zoo goed, dat ge om de zuivere weergave de idee vergeest, dat David toch zeker geen alt was. Wanneer de sopraan in No 8 roept om de vleugelen eener duive, dan geeft het ranke van haar geluid u zoo zeer de gedachte aan het verlangen, dat in deze schoone woorden spreekt, dat ge geheel vergeet: David was zeker wel geen sopraan. Men kan dus dit zeggen: de gebruikte Psalmen van David worden gezongen eenvoudig door de stem of stemmen, die het meest geschikt zijn om ze te vertolken.

Ten tweede trok de partij van den Récitant mijn volle aandacht. Joh. de Meester sprak haar, droeg haar voor. Meestal sprak hij, eenvoudig, zonder eenige aanstellerij; in nobel Fransch op zeer beschaafde wijze. Ik heb natuurlijk niemand anders dit ooit hooren doen en kan dus niet vergelijken; maar ik moet zeggen: het was heel sober, heel mooi en heel aannemelijk. Enkele malen ging hij over van het eenvoudige spreken tot voordragen. Hij deed dit alleen als het noodig was. Maar dan deed hij het ook schitterend, zooals in de woorden van la Pythonisse (de heks van Endor). Dat was huiveringwekkend mooi. Toen deed hij me aldoor denken aan den grooten Wüllner, dien ik op dit podium meermalen in zijn kracht heb gehoord. Ik kan me voorstellen, dat een ongeschikte Récitant den heelen avond zou kunnen bederven. Maar nu het goed was, nu leek me deze eigenaardige combinatie van het gesproken en gezongen woord werkelijk een vondst. — Een goede aanteekening nog voor de fijne, geestrijke, gevoelige manier, waarop De Meester het spreken van Samuël's schim weergaf.

Ik acht me verplicht, erbij te voegen, dat René Morax alle hulde verdient voor de fraaie woorden zelve en de uitnemende schikking van het geheel. De geschiedenis van David is ons daardoor nader gebracht.

Ten derde noem ik het zingen enkel van klanken, vrijwel zonder woorden, dat soms sopraan en koor deden. Dit was me niet geheel nieuw; o.a. in Wolff-Ferrari's Vita Nuova had ik dat meer gehoord. Maar de wijze, waarop het hier geschiedde, was wel zeer eigenaardig en bijzonder. De jammerklachten werden zoo wel hoogst illustratief gegeven. Van het verhevene naar het belachelijke is maar één schrede. Des te meer verheugde het me, bij deze wetenschap, dat het alles m.i. toch zeer verheven bleef.

De sopraan, Mevr. Joy Mac Arden (uit Parijs), had een zeer zware taak, maar zij bleek daartegen opgewassen. Ze kwam telkens ook boven

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Apocriefe Kerstgedachten.

III. (Slot.)

Een derde vraag, die zich opdringt bij de vergelijking tusschen kanoniek en apokrief kerstverhaal is deze: hoe staan die twee, elk voor zich, tegenover de profetie? Wij weten uit den Bijbel, dat de Christus niet alleen in de wereld gekomen is, doch dat zijn komst door de profeten is voorgezegd; ja, dat heel het oude testament adventsboek is. Voor Gods profeten is, kort gezegd, de „dag des Heeren” de messiaansche dag; die dag heeft evenwel ook zijn momenten, slaat ook zijn uren; en door heel den dag des Heeren is daar een komen van God in Messias tot zijn volk, een komen ook tot de wereld. De profetie teekent Gods gangen door de eeuwen heen; en zij loopen uit op Messias, want in hem verschijnt Hijzelf. Ook de profetie en haar voortschrijden van schemering tot volle middagklaarte toe is zelf een stuk der historie; zij is meer dan bloote voorspelling omtrent die historie. En alle tijden loopen op den messiaanschen tijd uit, gelijk ook in alle profeten, die getuigen, de Geest van Messias te voren betuigt. Daarom moet in de volheid der tijden ook de volheid der profetie zijn. Als het kanonieke evangelie schrijft, ook in het verhaal van het geboren kindeke, dat toen is „vervuld” de profetie, dan kan, wie den bijbel als eenheid kent en aanvaardt, daarin geen speelsche dertelheid van evangelistenzielen zien, al schijnt het soms zoo; maar dan geloof hij, dat zoo eerst heilige historie kan geschreven worden. Dan aanvaardt hij die woorden van „toen is vervuld geworden, hetgeen gesproken is door den profeet” als onmisbaar element van kerstprediking zelf. Om en bij Kerstfeest kan de volheid der tijden slechts geloofd en betuigd worden in de vervulling van de profetie. Want alle profetie, die betuiging van historie, maar ook de historie die overtuiging Gods onder de menschen is, alle profetie MOET in het kerstkind en de kerstboodschap haar normale, normatieve, principiële vervulling vinden. Geschiedt dat niet, dan is Christus niet geboren; dan is om in Jezus wel een kind van een mensch, maar niet DE Zoon DES menschen opgekomen uit staldmest. Een kerstevangelie dat niet schrijven kan: „Toen is vervuld geworden” en dat niet het bewijs daarvan bij zichzelf heeft, kan niet het WOORD Gods doen hooren, maar hoogstens woorden Gods; en daaraan hebben wij niet genoeg. Er is maar één Middelaar Gods en der menschen; dus kan er ook maar één Woord Gods zijn, en ook maar één geschiedenis der Godsopenbaring en ook maar één weg des heils, waarop

alle wegen der heilige geschiedenis uitloopen. Aan deze zekerheid hangt onze kerstgewisheid en dus ook onze kerstverheuging. En niet het minst in het beschouwen van de gangen Gods in de profetie, die tot haar messiaansche VERVULLING wordt gebracht, door den Geest van Messias, die van te voren betuigde in de profeten, zal onze verheuging een verheuging met beving moeten worden.

Beantwoorden aan deze kanonieke ideeën nu ook de verdichtelen van den apokriefen geest?

Het is er ver vandaan.

Zeer eigenaardig is reeds het bijbelgebruik, dat Pseudo-Mattheus zich ten aanzien van het Oude Testament veroorlooft, voorzoover wij in ons eerste artikel het even ter sprake brachten. Wanneer Maria op den derden dag na de geboorte van Jezus de spelonk verlaat, dan legt zij haar zoon in een stal en dan komen een os en een ezel hem aanbidden. Daarin is toen, zoo zegt onze apokriefe evangelist, daarin is toen „vervuld” geworden, hetgeen gesproken is door Jesaja 1:3: De os kent zijn bezitter en de ezel de kribbe zijns heeren. Ieder voelt, hoe de schrijver nu zijn armoede verraadt. Want in den tekst van Jesaja is het juist de bedoeling, Israël te beschamen; terwijl immers in het stomme dier nog een natuurlijke drift werkt, die het beest bindt aan den eigenaar en die het uitdrijft naar de plaats, waar het telkens weer zijn honger bevredigt en zijn leven beschermd vindt, daar keert Israël zich van zijn Maker, zijn Eigenaar af en werpt steenen op de bron, waaruit het drinkt. Derhalve behoort wat met os en ezel geschiedt, niet „vervuld” te worden. Want de tegenstelling wordt juist tegenover Israël's veranderlijkheid gezocht in het dierlijk instinct, dat stabiel is, dat niet wisselt, maar zichzelf blijft. Tegenover Israël's ongelijkmatigheid beroept zich God juist op de gelijkmatigheid van het stomme dier. Verandering in die gewoonte van het dier zou dus, afgedacht van veel andere dingen, het beest verzwakken. Men ziet: de auteur heeft niets begrepen van het karakter der advenstprofetie; ook heeft hij niets verstaan van het messiaansche element in de geschiedenis. Had hij dat ook maar in de verte vermoed, dan zou hij over de menschen zijn gaan spreken, de menschen, die immers door het dier beschaamd gezet worden. Hij zou, op zijn eigen standpunt althans, door die menschen aan te halen, het ver hebben kunnen brengen. Want, gegeven nu eenmaal het feit van de aanbidding van os en ezel in den stal van het kindeke, ware het voor hem een prachtmotief geweest: de klacht van Jesaja NU „vervuld”, en de tegenstelling tusschen dankbare beesten en onverschillige menschen NU in haar volle scherpte uitgewerkt; want NU was het, in het keerpunt aller tijden, dat Jeruzalem sliep en dat

Augustus van het Kind niet droomde; NU was het geschied, dat God de wijzen van het Oosten zou moeten vermanen, niet langs denzelfden weg weer te keeren; en in die waarschuwing van het Oosten tegen het Westen lag werkelijk, wat de menschen aangaat, een „vervulling” van Jesaja's bittere klucht. Maar het is bedroevend, dat de pseudo-evangelist juist den tekst van Jesaja afkapt op het punt, waarop hij voor zijn doel belangrijk begon te worden. Hij heeft het geweldige woord „toen is vervuld” geschreven, maar hij wist niet wat hij deed.

Deze onmacht van den apokriefen geest treft nog meer, als men zich herinnert in welke periode hun schrijven viel. Wanneer dezelfde Pseudo-Mattheus ons verhaalt, hoe op den tocht naar Egypte de diere Maria en Jozef en het kind geleiden, en hoe daarin „vervuld wordt” de Jesaja'sche voorspelling van het vrederijk waarin leeuw en lam, beer en rund, tezamen zullen weiden, dan laat hij ons al zien, dat hij niets verstaat van het woord, dat toch vóór hem geschreven is in den kanoniekien evangeliën-bundel, het woord, dat Christus zijn „ure” hebben moest en dat, zoolang die „ure” niet gekomen zou zijn, hij niet te doen heeft met wie hem een wylder afvoer. De apokriefe geest gunt Jezus dat wachten op die „ure” niet, omdat hij zichzelf den tijd ertoe niet gunt. En als ge dan leest, hoe Maria gaat in den tempel van de Egyptenaren en hoe daar in dat Egyptische afgodenhuis hetzelfde geschiedt, wat te Asdod met Dagon gebeurd is, toen hij in scherven viel voor de majesteit van de ark (want ook in den Egyptischen tempel slaan de afgodsbeelden aan scherven als het kindeke Jezus binnenkomt), dan gaat het u toch wel schemeren, als ge daarna de aanteekening leest: „Toen is vervuld geworden, hetgeen gesproken is door den profeet Jesaja (19:1):

Zie, daar rijdt de Heere op een lichte wolk en komt naar Egypte; daar wandelen Egypte's afgoden voor Hem, en Egypte's hart smelt weg in zijn binnende

Let er op, dat dit alles geschreven wordt nadat de kanonieke, ons allen bekende, evangeliën waren te boek gesteld en gepubliceerd. Als ge u herinnert hoe de kanonieke evangeliën plaats maken voor het verhaal van den twijfelenden Dooper, wiens ziel in vreeze is, omdat de vraag hem bedremt, of nu Jezus van Nazareth de Messias zelf is, dan wel misschien nog maar een voorlooper van den later te verwachten Messias, — dan ziet ge dopen Pseudo-Mattheus warmen en wringen om toch maar alle plooiën glad te strijken uit dat kwellende Godsbe-

het koor u heldere stemte, zonder g Ook alt (Kempens) gheid.

Zooals ik, uitreksel van de vondst melodie van wanneer he

Het koor was die nie mengesteld 24 was de voorkomend

Voeg dan entrain de manier bez meening „E gevraagd ke van dit niet tige hulp, d kwamen dir Ik noem No 28, met

Ik zou de hooren om ook, dat spoedig om eerst wat derbeek vol lijn.

Ik hoop h dat we op telkens wee kan zijn en openbaren, als zijn ins

Een verschr

Daar zijn een vrees, (

Er werd ; schrijftafel g voor „De R het hier we heeft een i staat bij de eigen naam te noemen. in meer kri naam aan te terwijl dan zijn op 'e meneer, die

stuur. In den op het hart worden geen gescheiden d nieke evange eentijk in der gene, Johann verstaan is, d aangebroken beurt, dat

Maar de pas komt het kin de profetie, d voorspelde. A achtige evang geboren Kom maar oneffen Christus ook zich verzet en de dwa geest heeft e dwaasheid n deren wel ove die in zijn grondig ver; ven, dat min gedachte, en „heeren” te „heeren”. Zoo prediking de zelf. Feitelijk het verlaten van ligt ook lighheid wede maken Want heeft onderse dag de ure; dan is zijn reept de ure; of het wel hem niet get

Ten slotte: meer, dat de Christus niet Ja, voora Harder dan bedenkkel tue den Christus, heid. De ka van den kin zulk een beei wie het schrij

heftige gevoel, ting me geen karakter of ongen wordt, ze uitzinnend th ook anders hoorlijke van ten, schildert dat ge om de it David toch raan in No 8 dan geeft het gedachte aan orden spreekt, der wel geen de gebruikte en eenvoudig teest geschikt

Récitant mijn k haar, droeg oudig, zonder op zeer be-mand anders vergelijken, sober, heel alen ging hij voordragen, ras. Maar dan n de woorden lor). Dat was hij me aldoo ren ik op dit heb gehoord, eschikte Récl- ederven. Maar eigenaardige zongen woord aanteekening manier, waar- muël's schim

gen, dat René raait woorden an het geheel, aardoor nader

l van klanken, praan en koor; o.a. in Wolff- neer gehoord, schiedde, was jammerklach- f gegeven. Van is maar één me, bij deze zeer verheven en (uit Parijs), zij bleek daan- ns ook boven

NU was het ge- ten zou moeten voor te keeren; sten tegen het chen aangaa- re klacht. Maar gelist juist den vaarop hij voor Hij heeft het d" geschreven.

geest treft nog lke periode Pseudo-Matthew- gypse de diere en hoe daarin roorzegging van eer en ruid, te al zien, dat hij t vóór hem ge- lijkenbundel, be- ben moest en zou zijn, hij onder afverge- vachten op die ertoe niet gun- in tempel van de sche afgodenhuis Dagon gebeurd najesteit van de empel slaan de deke Jezus bin- hemeren, ab- oen is ver- n is door den

chte wolk en- ut naar Egypte- oor Hem, en n zijn binnesta-

werd nadat de- elien waren te- ze u herinnert, maken voor het- i, wiens ziel in- mt, of nu Jezus u wel misschien en later te ver- enzen Pseudo- toch maar alle- tellende Godsbe-

het koor uit zoo als het moest en haar kristal- heldere stem leek me voor dit werk wel zeer bijzonder geschikt.

Ook alt (Theodora Versteegh) en tenor (Jac. van Kempen) gaven blijvende indrukken van schoonheid.

Zooals ik reeds bij het doorwerken van het pianotrekseel verwacht had, maakte niet geringen indruk de vondst in koor No 19, dat de ons welbekende melodie van Psalm 51 in het orkest gebruikt wordt wanneer het koor dien Psalm zingt.

Het koor! Waarlijk, het had een zware taak al was die niet zoo omvangrijk. No 17, dat zoo samengesteld is, werd prachtig gezongen. Van No 24 was de inzet bijzonder fijn. En het nogal vaak voorkomende unisono was dikwerf zeer zangerig.

Voeg daarbij, dat Schoonderbeek weer met veel entrain dirigeerde en allen op zijn fascinerende manier bezielde, en ge zult begrijpen, dat naar mijn meening „Excelsior" alles heeft gedaan wat ervan gevraagd kon worden en dat het ingang vinden van dit nieuwe werk niet het minst aan de krachtige hulp, die dit verdienstelijk koor aan den kwamen dirigent heeft gegeven, te danken zal zijn.

Ik noem ten slotte nog het zeer mooie eindkoor No 28, met dat fraaie koraalachtige zingen.

Ik zou deze compositie vaker moeten en willen hooren om dieper erin door te dringen. Ik geloof ook, dat dit de moeite zou loonen, en dat spoedig ons oor zou wennen aan dit soms eerst wat vreemde. Ik hoop dus, dat Schoonderbeek volhoudt en ons verder brengt in deze lijn.

Ik hoop het ook, omdat me, bij het vele Duitsch, dat we op dit terrein meestal (en gaarne!) hooren, telkens weer trof, hoe nobel ook het Fransch kan zijn en welk een innige schoonheid het kan openbaren, wanneer een bekwaam kunstenaar het als zijn instrument gebruikt.

de M.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Een verschrikking.

Daar zijn dingen, die iemand bang maken met een vrees, die hevig pijn doet.

Er werd zoo heel onschuldig een pakje op mijn schrijftafel gelegd. Een boek, ter recensie. Wel niet voor „De Reformatie", maar desniettemin mag ik het hier wel vertellen. De schrijver van het boek heeft een naam van zijn ouders ontvangen, en staat bij den burgerlijken stand ook wel met een eigen naam bekend, maar hij durft dien naam niet te noemen. Hij noemde zich: A. Morvincit. Dat is in meer kringen tegenwoordig gewoonte, om een naam aan te nemen, die aan het Latijn is ontleend, terwijl dan de woorden een beetje onherkenbaar zijn op 't eerste gezicht. Natuurlijk bedoelt de meneer, die dit boek schreef, — ik hoop tenminste,

stuur. In den hoogsten zin is hier de aanslag gepleegd op het hart des evangelies: kanoniek en apokrief worden geen variaties van elkander, doch blijken hier gescheiden door een antifthese. Want de kanonieke evangelist bedekt de moeite niet; hij laat ons eerlijk in den tobhonden boelgezant, Herodes' gevangene, Johannes den Dooper, zien, hoe zwaar het te verstaan is, dat in Christus Jezus de „dag des Heeren" aangebroken is, en dat er toch maar niets gebeurt, dat op een wereld-katastrofe gelijken kan. Maar de pseudo-evangelist plooit alles glad: nauwelijks komt het kind Egypte binnen, of „vervuld" wordt de profetie, die den tuimel van Egypte's afgoden eens voorspelde. Maar dat is een aanslag op het waarachtige evangelie te noemen. Want wie rondom den geboren Koning der Joden alles gladstrijken wil, wat maar oneffen scheen, die kan nooit meer zeggen, dat Christus ook een rots der ergernis is; die heeft zich verzet tegen de prediking van de ergernis en de dwaasheid der kruisen. De apokriefe geest heeft die ergernis niet kunnen dragen en die dwaasheid niet kunnen verteren. Dat is ook aan anderen wel overkomen. Maar hij heeft tegen die prediking, die in zijn ooren eenmaal geschied was, zich hartgrondig verzet: hij heeft een „evangelie" geschreven, dat min of meer protest is tegen de adventgedachte, en dat God verbieden wil, den „dag des Heeren" te doen lichten weer in onderscheiden „uren". Zoo is juist in de vertroebeling der adventprediking de apokriefe geest veroordeeld door zichzelf. Feitelijk gaat hij uit het christendom terug naar het verlaten jodendom. En in de consequentie daarvan ligt ook dat verschrikkelijke: den Heer der heerlijkheid wederom kruisigen en openlijk te schande maken. Want die de vervlogen dagen niet eerst heeft onderscheiden, die kan op den éénen grooten dag de uren niet meer afroepen. Doet hij het toch, dan is zijn parmantigheid gruwelijke overmoed. Hij roept de uren af van het feest; maar hij weet niet of het wel de feestdag is; en het programma is hem niet getoond.

* * *

Ten slotte: het verhaal na al wat voorafging niet meer, dat de apokriefe „evangelist" het werk van den Christus niet kent, noch predikt zooals het waarlijk is. Ja, vooral als we daaraan denken, wordt ons kharer dan ooit: dat de geest van het apokriefe bedenkseel niet verdragen kan de verborgenheid van den Christus, die komt als ergernis en dwaasheid. De kanonieke Mattheus doet het verhaal b.v. van den kindermoord van Herodes. Gemakkelijk is zulk een bericht evenmin voor wie het leest als voor wie het schrijft. Om het ééne kind Jezus vallen zooveel

dat het gen „hij" is — Amor vincit; dat is „de liefde overwint".

De titel van het boek is „Schadelijk of onschadelijk? Nieuwe inzichten omtrent een oud erotisch vraagstuk". Waar het uitgegeven is, doet niet ter zake. Wat het kost evenmin; ik hoop van harte, dat het welhaast zelfs voor geld en goeie woorden niet meer te krijgen is, omdat de heele oplage moest worden verwezen naar den papiermolen.

Dit boek is schadelijk.

En schadelijk. Vreeselijk schadelijk.

Het is erger dan de meest perverse roman. Immers in zulk een roman vindt men de teekening van een geval, en onze jonge menschen, die het lezen worden misschien min of meer geprikkeld, wellicht heel erg geprikkeld, maar bij hen, die tenminste nog eenig schaamtegevoel hebben, wordt achteraf toch een zeker schuldgevoel gemerkt.

Maar dit boek van ruim honderdtwintig pagina's dient zich aan als hoogwetenschappelijk: het is geschreven in populairen trant; het gaat bijna nergens boven de bevattin van onze jonge menschen; het haalt bij het betoog bekende typen als Wundt en Jelgersma, Dr Rutgers en Dr Moll, Freud en Prof. Groenewegen, Stekel en Prof. Kalff, ja zelfs Kuyper en F. L. Rutgers.

En dat om te „bewijzen", dat de zonden, die in Rom. 1 zoo scherp worden geteekend, natuurlijk en onschadelijk zijn.

Het beschrijft, bijna in de finesses, homosexualiteit en dergelijke, en drukt brieven af, waarin jongens vertellen, hoe ze kwamen tot de zonde van Sodom, en hoe ze zich daaronder voelden.

De schrijver zegt uitdrukkelijk, dat het boek geschreven is om hen, die onder de onnatuurlijke zonde nog een zeker schuldgevoel hebben, van dien „last" te bevrijden.

En dat alles in naam van de wetenschap.

Daarbij komt, en dat maakt alles nog zooveel meer érg, dat het boek mij geschreven schijnt door iemand, die geen vreemde is in de christelijke kringen. Indien hij dat wel is, dan heeft hij toe- valig enkele dingen gelezen, die waarlijk niet gemeengoed zijn onder de buitenwacht, en dan heeft hij zich termen aangeleerd, die uit anderen kring, dan in dat geval de zijne is, stammen. Op psychologische gronden zou ik 'haast zeker durven zeggen: de schrijver heeft onzen kring heel na gestaan, en houdt zich wellicht nog in christelijken kring schuil.

Op enkele dingen wil ik wijzen.

Hij bespreekt het keurige werkje van Johanna Breevoort: „Stomme zonden". Natuurlijk wordt het geweldig afgekeurd. En wanneer hij dan eenige van de door haar aangehaalde teksten noemt, dan heet het: „nu denke men over deze „daverende dingen" niet gering. Dat gaat gemakkelijk voor den niet-kerkelijken mensch, die teksten en termen, ternaauwernood kent. Voor hem zijn ze h.o.l. Maar voor honderden jongelieden uit christelijke kringen zijn ze v.o.l. Vol waarheid en vol ernst. En

anderen: Rachel wil niet getroost zijn; en Israël, dat naar het vleesch is, vergeeft het nóg steeds niet aan Maria's zoon, dat hij het is, om wien Rachel weenen moet, wyl de kinderen des vleeschs geen kinderen Israels meer zijn. Maar het protevangelië van Jacobus neemt de „grootte aanklacht tegen Jezus weg; het weet niet, dat het daarmede diens wezen schendt. En daarom laat hij Herodes niet Jezus, doch Johannes zoeken; Johannes, den lateren Dooper. Zoo worden er twee ergernissen; behalve Jezus is ook Johannes het geworden. Maar wie de ergernissen vernemenigvuldigt, neemt haar verschrikkelijkheid weg; struikelblokken, die naast elkander worden neergelegd, worden straks gemakkelijk playeisel. Trouwens, terwijl het kanonieke evangelie aan het mikpunt van Herodes' vervolgingswoede niets anders dan de vlucht overlaant, daar heeft het protevangelië van Jacobus een meer aristocratische interventie des hemels bedacht: er is een berg, die split en die aan Elisabeth schuilplaats biedt met haar kind. Daar is al heel wat aanstoot minder. De moeilijkheden, de struikelblokken, worden dus wel vernemenigvuldigd (naast Jezus ook Johannes, om wien anderen moeten lijden), doch tegelijk worden de scherpe punten er af geslepen: want een geopende bergwand, die aan vervolgd schuilplaats geeft, is toch minder prozaisch dan een heel gewone vlucht naar Egypte! Zie het playeisel der gedachten! Want de valsehe profetie vleit met de tong; en de apokriefe evangelist is zijn epigoon. Hij neemt ergernissen weg; en dat is van ouds het „beroep" der valsehe profeten geweest.

Een tweede — en groote — fout van de apokriefe verlichting is hierin gelegen, dat zij kwistig is. Het kanonieke evangelie is dat niet. Het is sober in woorden; doch de apokriefe mensch strooit uit roeptekens over zijn geschrift; ontsteekt een bont vuurwerk van wonderen en teekenen, die over elkaar heen tuimelen en door elkander heen schieten en die natuurlijk oogenblikkelijk verdwenen zijn, opgelost in de duisternis, die u nóg niet zeggen kan, waar ge uitgekomen zijt, gij, met alle wonderen om u heen. Het kanonieke evangelie is — men vergunne de uitdrukking — „zuinig" op engelenverschijningen. In den Kerstnacht zijn ze nog veel in getal; minder reeds doen ze op paaschfeest; nog meer trekt zich hun dienst terug op Hemelvaartsdag. En wie heeft ze op den Pinksterdag gezien? Ach, een mensch heeft gepredikt; en wie een Galileesche visscher hoorde preeken, die talen om de engelen niet; zelfs niet om den engelenzang. Men voelt: hier is een gedachte. Het kanonieke evangelie zegt u: het gaat in den Christus en in zijn werk niet om de engelen, en niet om hun schoone liturgie. Het gaat om de menschen. Daar-

daarom vol verontrusting en vol verschrikking, als ze in zoo'n geschrift in brieschende slagorde tegen hen worden opgehitst en op hen worden losgelaten".

Later heet het: „Niemand minder dan F. L. Rutgers en A. F. de Savornin Lohman, toenmaals hoogleeraren, hebben samen eens uitgemaakt, dat iemand niet onbewust oneerlijk kan zijn. Hun oordeel rustte op taalkundige en zielkundige gronden. Ze hadden de zaak als commissie onderzocht. Gunning had n.l. Kuyper „onbewust oneerlijk" genoemd en wilde dat niet terugnemen. Kuyper stelde toen de benoeming van een commissie voor..."; het verdere doet voor ons niet ter zake.

We letten hier op de volgende dingen: de uitdrukking: „teksten en termen"; den term: „Waarheid en ernst"; idem: „slagorde". Maar sterker is het feit, dat de schrijver zegt: „niemand minder dan".... en dan volgt eerst de naam van F. L. Rutgers! Dat is van een man, die niet uit onzen kring komt niet te begrijpen. Wij kennen de zoo buitengewone beteekenis en de vele gaven van dezen groote, maar iemand, die zwoert bij Stekel en Freud, die zich voordoet als medicus en psychopatholoog, kan zulk een uitdrukking toch feitelijk alleen gebruiken, wanneer hij ze heeft als een erfenis uit zijn kring. Daarbij, de geheele bijzonderheid, die hij in dit stukje beschrijft, is toch alleen bekend aan hen, die door „toevallige" omstandigheden er kennis van namen, of het moeten menschen uit onzen kring zijn. En wat de deur wel dicht doet: hij voert „Gunning" in, zonder voorletters, zonder nadere omschrijving, als een bekend type, evenals Kuyper. Van Kuyper moge dit te verstaan zijn, van Gunning zeker niet. Dit nog temeer, waar hij overigens nogal kwistig is met het schrijven van voorletters. En het kan hem bekend zijn, dat er zeer vele Gunnings zijn. Hij verraadt met dit doen, dat „de" Gunning voor hem een bekend type is, van welken hij verwacht, dat ook zijn lezers hem onmiddellijk tehuis kunnen brengen. Deze dingen (en het zijn maar enkele van de vele aanwijzingen) alle tesamen genomen, geven o.i. ons het recht hier het vermoeden uit te spreken, dat we te doen hebben met iemand, die in christelijken kring leefde of nog leeft.

En dat maakt het dubbel bang.

Een maatschappij, die dergelijke lectuur dult, is voor den ondergang rijp.

Jonge menschen, die nog een weinig schaamtegevoel hebben, zullen met verachting zich van zulk geschrift af keeren. Maar het hart van den mensch is boos. En de verleiding sluipt. En het gevaar voor de sexuele zonde is zoo heél groot.

We kunnen niet anders dan een angstkreet laten hooren.

Alleen we kunnen nog vragen, of hier de overheid geen taak heeft. Dit boek is duizendmaal erger dan „de Hel" van Barbousse. Hier wordt men in naam van de wetenschap gevraagd te zondigen; hier wordt het kwaad gepropageerd;

om moeten de engelen zich terugtrekken en op den voorgrond hebben de menschen te treden. Een visschersprek is op een later uur van den „dag des Heeren" meer waard dan heel een engelenzang op een uur „dat voorafging". Doch tegenover die genadige intrekking van den zichtbaren engeldienst staat nu in het apokriefe verhaal de groote gemakkelijheid, waarmee de auteurs over engelen beschikken. Ze graven in de engelen, gelijk in Tondalus' visioenen de duivel in zielen.

En dat is wel een der ergste zonden van het apokriefe evangelie. Het ontrooft ons de genade; het is eerst niet tegen den mensch, want het neemt hem alle ergernissen af. Maar tenslotte laat het hem alleen staan, zonder genade, zonder verzoening, zonder vrede met God.

Het apokriefe kerstverhaal weet niet te schrijven: dat het alzo MOET geschieden. Tel, zoo ge kunt, de gevallen, waarin het kanonieke verhaal zegt: het MOEST geschieden; Christus moest alzoo lijden en sterven en MOEST alzoo in Zijn heerlijkheid ingaan. Er is noodzaak; een goddelijk moeten; een moeten voor den Knecht des Heeren, den Gezondene krachtens een vredeaad van God. Maar tot dat MOETEN heeft de apokriefe verbeelding zich niet kunnen verheffen. Zij verkwaist, zij verbeurt alles, want ze is zoo weelderig als de natuur; doch Christus is één en de genade is „duur"; want zij is niet uit de natuur, doch uit den Eeuwigen Geest. De apokriefe schrijver zoekt het wonder om het wonder. Het is bij hem hoogstens betoogkrachtig; doch het wordt nimmer schathouder van genade.

En wie geen genade kent en toch wat betoogen wil, die moet wel vervallen tot den kunstmatigen pronk, den valschen schijn; wie niet de hoogste liefde zeggen kan, Gods liefde tot zondaren, en toch om en bij haar Tempelwanden op een stellige gaaf staan om te betoogen, die kan niet anders dan met „luidende schel" en „klinkend metaal" voor zich en zijn God rinkelen.

Maar God heeft deze dingen den wijzen en verstandigen verborgen en den kinderken ze geopenbaard. Voor de wijzen en verstandigen lijken kanoniek en apokrief op elkaar als twee druppels water; hoogstens is er tusschen die twee variatie; doch een antifthese — neen! Ja, de stem van den herder en die van den vreemde — ze geigen elkander ook. Maar de schapen hooren Mijn stem en zij volgen Mij. Doch den vreemde zullen zij geenszins volgen. Laat ons vreezen, dat behalve de os en de ezels van Jesaja I niet ook het schaap van Joh. 10 ons in schaamt zet voor God.

K. S.